

Bielsa i Ansò, llocs on ens distingeixen dues menes, el de *jilar* i el de *torcer* (1965-6). L'única reserva és que en alguns punts, a fi de distingir el de filar dels altres objectes a què hom ha estès el nom, aquell l'anomenen amb el diminutiu *fuzèl* (Estacion de Cardós, 1934); «la Mare de Déu - quan era xiqueta / --- / en feya *fuset* - y teixia beta», MilàF (*Romlo.*, 2.5, recollida a Argentonà, i G, amb variant *feys fusellets y t. b.*, a Vic).¹

DERIV.: *Fusada* [Eiximenis]: «Açò volia dir lo Salvador (*Mathei* xv) cant dix que la fembra diligent, cant havia perduda la *fusada*, de continencia lo lum e tota la casa girava e cercava així diligentment ço que havia perdut fins que havia cobrat» (*Terç*, f° 221v); «la *fusada*: panus, stamen fuso involutum; lo tabac o panera per posar les *fusades*», Onofre Pou (*TbPu.*, 311); «--- que ja és hora de tancar / —No, per cert --- / tinc de fer un feix de llenya - qu'encara en el bosc creix, / tinc de fer quatre *fusades* - y encara no n'he fet tres», MilàF (*Romlo.*, 234F); «*afuzada*: la massa del fil tal com surt del fus, abans de cabdellar-lo per fer la madèixa»; variant *fuada* a les Illes, al Camp i l'Urgell: «dona g(ai)arda — *fuada* llarga / dona macarrona — *fuada* redona», dita menorquina (ponderant el treball que fa la persona «gallarda» = laboriosa), Camps Merc. (*Folkl.* I, 297); veg. també DAG. (*fuada*). *Fusall*. *Fusany* [*fuany*, *fuseny*, *afuseny*?]. *Fusarany*. *Fusat*.

Fusell 'eix' [d'una esfera, Llull; d'un objecte circular, especialment la roda d'un carro, 1434]: «carro o carreta --- lo ex o *fusell*: axis», OPou (*TbPu.*, 87), i així encara generalment a tot el territori de la llengua, fins a l'Alt Pallars (Farrera, 1933), Eivissa («*fusell*: eje de ruedas», PzCabr.). Variant fonètica *fuell* en molts parlars de Mall., l'Emp. i el Migjorn del Princ.; sigui així o amb intercalació de -g-, i sobretot en certes accs. secundàries: *fuégel* 'barra de ferro damunt la qual gira o redobla una campana', p. ex. en el B. Penedès (a Albinyana em feien esperar perquè els homes «eren en el campanar apariat el *fuguell* de la campana», 1955); ocell del gènere *charadrius*, nom comprensible per les seves cames i cos allargassats: val. *fusell* (Boscà), mall. *fuell* «pluvial dorado» (JMBover, *Noticia Isl. Mall.*, 1834, p. 20) (vegeu el gravat en l'*AlcM* VI, 72). *Fusells* 'boixets del coixí de puntes' (DTo. 1670, s. v. *puntes*). *Fusellet*. **Fuselatge* (Fontserè l'afegeix al seu DOrt.), manllevat del fr. *fuselage* 'cos de l'avió, de figura fusiforme'.

Fuser. *Fusera*. *Fuserol* [1575, OPou] 'astràgal de columna': «GUARNICIONS DE LES PORTES --- ovolos: obolus; *fuserols*: astragalus; simasa lèsbia», *TbPu.*, 10 («*fuserol*» en *AlcM* és errada), calcat de l'it. *fuserola* o *fusaïola* id., diminutiu de *fuso*, que en italià designa el 'fust de la columna'; de l'italià el terme arqueològic *fusaïol* (1886, DAG).

Afuzar-se 'llançar-se amb embranzida' [c. 1900] i *afusat* 'aprimat' [id. i ja 1395], d'on després *afuar-se* [1840], *afusat*, i *fusa* 'velocitat, afuament, embranzida' [S. XIV], com el prov. *fusà*, *enfusà*, 'lliscar', 'esmunyir-se', semblen ser tot u, i derivats de *fus* en el

sentit d'«aprimar-se, pendre forma estirada com un fus', per la sensació que dona el projectil o objecte a tota marca d'un solc simultani tot ell i molt estès longitudinalment; si bé és versemblant que a això se sumessin els derivats de FŪSUS, participi de FŪNDĒRE, amb els sentits de 'desbandar, posar en fuita' i 'disparar'.

Afuar-se és propi de Mallorca i de bastantes comarques del terç Sudoest del Princ. i N. del P. Val. Els lexicògrafs no l'havien recollit fins al DFgra. (1840): «*afuar-se* v. r. acometre los cans, los hòms: *abalanzarse*; las aves de rapiña: calarse», i també «*afua* f. envestida, atropellada, que dona, v. g., es falcó a coloms: *calada* o *falsada*»; DAG.: «*afuar*: abordar, mall.». Així fa parlar AMAlcover als personatges de les seves rondalles, amb extensió figurada (*afuar-se a picades* contra algú, 'atacar-lo com un gall de llavor'): «En Gostí los ho ha dit clar y llempant: —Qui vol esser capellà, que 'u siga; que jo no 'u seré. —Figurau-vos quina bomba degué esser axò dins aquella casa. De tot d'una tots s'hi *afuaren* a picades, y ab un poc més li fan perdre es món de vista», *Contarelles* (1885), p. 279 (en un altre passatge de l'obra «me donarieu sa culpa a mi, axò si no vos *afuàveu* a picades»); «el pastor --- la pessigà a un bras; ella --- li remeté amb una manotada a la cara --- s'hi *afuà* per soiar-li la cara amb la mà bruta de vi --- però va returar-se, veient qu'en Boc --- se'l mirava amb mal ull», JnRosselló (*Manyoc*, p. 150).

En sentit ben semblant el tenim als dos costats de l'Ebre, en part aplicat també a ocells de presa: *maestr*. «*afuarse*: una au de rapinya sobre la presa, llançar-se sobre ella; un vol o ramat d'aucells que's tiren a l'aigua o a algun sembrat o lloc de menjar; un home o animal en carrera vers un lloc determinat» (GaGirona, *Voc.*, 18); «la llebra s'*afúe* muntanya avall» anoto en el Priorat (Porrera, 1935); o més amplemment «córrec sens poguer-se detenir» en el Segre Mj. (Montanyà, *Topogr. Méd. de Ponts*, p. 212), aplicat entre altres a persones (amb -g- antihiàtica): «tot *afugat* es va tirar al llit» a Peníscola (*AlcM*, s. v.), i en el tortosí Vergés i Paulí (*Espurnes d. l. Llar* v, 145, 175; veg. la cita en *galtera*).

També s'aplica, així mateix, a coses i en particular a corrents d'aigua: 'pendre acceleració extraordinària': «una ventosa és una obertura que practiquen a un conducte o a una sèquia encanonada, perquè no s'*afúe* l'aigua», Vallibona (1961); per una nota de 1973 tinc notícia d'una locució mall. *d'afuanda* «afuada, disparada», que si és exacta ha de ser antiga car el sufix no és banal; *fuent* «rabent» ja fou recollit pel DAG. a Bellpuig, i AMAlcover (BDLC XII, 158, i *AlcM*) l'assenyala a quatre o cinc localitats, des de Tremp fins a Morella; i cap a Ponent estirant-se fins a Àger: «*afuar*: córrer al darrera d'algú ab intenció d'agafar-lo, empaïtar; *afuar-se*: apretar a córrer --- a l'arribar al camí va *afuar-se* y ja no'l vegérem més», Porcioles (*Folkl. d'Àger*, p. 33).

D'altra banda, però, aquest tipus del mot (amb *a-* i sense -s-) també s'aplica a la forma aprimada, pun-